

УДК 342.92

І. Є. Іванов
здобувач*Науково-дослідного інституту публічного права***ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРОСТУПКИ**

З прийняттям Конституції України держава оголосила курс на забезпечення і утвердження прав та свобод людини. Про це свідчить положення, що людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. У зв'язку із цим актуалізувалося дослідження засобів і способів забезпечення прав і законних інтересів громадян, вагоме місце серед яких займає інститут адміністративного провадження.

Інститут адміністративного провадження, на відміну від інших видів провадження, складають не тільки судові органи, а й водночас органи виконавчої влади, крізь призму адміністративно-правової проблематики. Саме цим обумовлена необхідність наукового аналізу цього питання.

Метою статті є аналіз вітчизняних наукових праць й адміністративно-правових актів щодо визначення поняття та сутності провадження в справах про адміністративні проступки.

З огляду на різноманітність адміністративним проваджень в юридичній науці прийнято класифікувати їх на юрисдикційні та неюрисдикційні. Кожне із цих проваджень має свої особливості, характерні риси, які залежать від виду справи, правового статусу суб'єктів, які беруть участь у процесі тощо. Водночас кожному адміністративному провадженню притаманні загальні риси, такі як складання протоколів, застосування запобіжних заходів, опитування свідків, прийняття рішення, винесення постанови, її оскарження та ін.

Низка науковців під адміністративним процесом розуміють порядок діяльності всіх органів влади щодо здійснення їхньої компетенції, порядок вирішення всіх справ, що виникають у процесі управління, і застосування норм матеріального адміністративного права. Широке коло питань, за допомогою яких вирішуються завдання щодо поліпшення роботи органів державного управління, входить у поняття адміністративного процесу. На думку А.Б. Калюти, один із підходів ґрунтується на широкому визначенні адміністративного процесу як сукупності процесуальних правил, на підставі яких здійснюється виконавчо-розпорядча діяльність. Зміст іншого підходу полягає в сприйнятті такого процесу як порядку застосування заходів адміністративного примусу [1, с. 93].

У свою чергу, Т.О. Коломєць визначає адміністративне провадження як вид адміністративного процесу, який об'єднує послідовно здійсню-

вані уповноваженим суб'єктом процесуальні дії щодо розгляду й вирішення індивідуальних справ [2, с. 216]. Ю.П. Битяк визначає провадження в справах про адміністративні правопорушення як низку послідовних дій уповноважених органів, а в деяких випадках – інших суб'єктів, які згідно з нормами адміністративного законодавства здійснюють заходи, спрямовані на притягнення правопорушників до відповідальності й забезпечення виконання винесеної постанови [3, с. 219]. С.Т. Гончарук під провадженням у справах про адміністративні проступки розуміє сукупність здійснюваних компетентними суб'єктами на основі закону процесуальних дій щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення [4, с. 59].

На думку Н.Г. Саліщевої, адміністративне провадження охоплює всі сторони діяльності державного апарату, починаючи від підготовки й видання актів управління та закінчуючи матеріально-технічними діями [5, с. 9]. Це самостійне процесуальне явище в межах системи адміністративно-процесуального права, якому притаманні специфічні риси й особливості, якими воно відрізняється від усіх інших адміністративних проваджень.

Провадження завжди є сукупністю послідових процесуальних дій, які є своєрідним засобом реалізації й забезпечення матеріальних норм адміністративного права; здійснюються на підставах та в межах нормативно-правового регулювання. Провадження в таких справах виступає одним із конкретних видів адміністративно-юрисдикційної діяльності процесуального характеру, яке здійснюється як у позасудовому, так і в судовому порядку. Будучи складовою частиною провадження в справах про адміністративні проступки, судовий розгляд цих справ є відносно самостійним процесуальним явищем, існування якого обумовлено специфічним суб'єктом – судом, що здійснює правосуддя в зазначених справах, а також особливим порядком їх розгляду й вирішення порівняно з іншими юрисдикційними органами [6, с. 5].

Провадження в справах про адміністративні правопорушення являє собою регламентовану нормами адміністративно-процесуального законодавства діяльність уповноважених органів, яка спрямована на притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративні правопорушення. Провадження в справах про адміністративні правопорушення розглядається

в декількох значеннях: як самостійний інститут правозастосовної діяльності органів державної влади, як інструмент регулювання суспільних відносин шляхом застосування адміністративних санкцій тощо.

Законодавче визначення поняття адміністративного провадження має місце в нормах Митного кодексу України, в яких зазначено, що провадження в справі про порушення митних правил включає в себе виконання процесуальних дій під час проведення митного обстеження, розгляд справи та винесення за нею постанови. Норми Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) прямо не надають дефініції провадження в справах про адміністративні правопорушення, однак аналіз окремих положень дає змогу виділити особливості такого провадження [7]:

1) виникає на підставі вчинюваного адміністративного проступку й необхідності притягнення порушника до відповідальності; адміністративний проступок характеризується як протиправна, винна дія чи бездіяльність, яка посягає на державний або громадський порядок, власність, права та свободи громадян, на встановлений порядок управління, і за яку передбачено адміністративну відповідальність;

2) реалізується чітко визначеним колом суб'єктів. Порядок провадження в справах про адміністративні правопорушення в органах, уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення, визначається КУпАП та іншими законами України;

3) специфіка процесуальних актів, до яких відноситься протокол, – підстава для порушення справи, постанова про накладення стягнення – результат розгляду; рішення приймається після завершення стадії оскарження. Крім того, провадження в справах про адміністративне правопорушення характеризується оперативністю вирішення справи й активністю правозастосовних органів.

До завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення законодавець відносить: своєчасне, всебічне, повне й об'єктивне з'ясування обставин кожної справи; вирішення її в точній відповідності до закону; забезпечення виконання винесеної постанови; виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень; запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів; зміцнення законності.

О.М. Собо́вий зазначає, що адміністративно-деліктне провадження схоже на юрисдикційні провадження за кримінальними справами. Їх об'єднує спільна мета – боротьба з правопорушеннями; вони мають подібні зовнішні прояви діяльності (складання документів, здійснення затримання тощо). Водночас деліктне провадження має й істотні відмінності від відповідних інститу-

тів інших галузей, зокрема за такими критеріями: за органами, що здійснюють провадження; за специфікою процесуальних актів; за специфікою самої процедури [8, с. 46].

Провадження в справах про адміністративні правопорушення може розвиватися в одному з двох напрямів, тому доцільно виділити звичайне (загальне) та спрощене провадження. Звичайному провадженню притаманне складання протоколу, застосування запобіжних заходів, з'ясування обставин, дослідження доказів тощо. Спрощене провадження, навпаки, характеризується мінімальною кількістю процесуальних дій: протокол про адміністративне правопорушення не складається; посадова особа, яка виявила делікт, приймає й виконує рішення про накладення стягнення на місці вчинення правопорушення [9, с. 58].

До адміністративних правопорушень, провадження за якими здійснюється в спрощеній формі, належать такі: порушення правил пожежної безпеки в лісах у випадках накладення штрафу інженерами відділів охорони й захисту лісу, льотчиками-спостерігачами баз авіаційного захисту лісу, лісничими й іншими особами; порушення правил карантину тварин та інших ветеринарно-санітарних правил у випадках накладення штрафу державною ветеринарною інспекцією; викидання сміття та інших предметів із вікон і дверей вагонів, прохід залізничними коліями в невідновлених місцях; пошкодження внутрішнього обладнання вагонів, скла в пасажирських поїздах, куріння у вагонах приміських поїздів, куріння в невідновлених місцях у поїздах місцевого й далекого слідування, а також у метрополітені; пошкодження внутрішнього обладнання морських суден і куріння в невідновлених місцях цих суден; керування річковими або маломірними суднами, не зареєстрованими в установленому порядку, або такими, що не пройшли технічного огляду; перевищення водіяма цих суден швидкості руху, стоянка в заборонених місцях, недотримання вимог навігаційних знаків, порушення правил маневрування, подачі звукових сигналів, несення бортових вогнів і знаків; викидання за борт річкового або маломірного судна сміття або інших предметів; порушення правил безпеки під час висадки й посадки пасажирів на річкових і маломірних суднах, куріння в невідновлених місцях на річкових суднах.

На основі вищевикладеного слід зробити висновок, що, по-перше, провадження в справах про адміністративні проступки є системою дій компетентних органів публічної влади, кінцевим результатом яких є притягнення осіб, які вчинили адміністративні правопорушення, до адміністративної відповідальності. Провадження в справах про адміністративні проступки розглядається у двох основних значеннях:

1) самостійний інститут правозастосовної діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

2) юридичний інструмент регулювання суспільних відносин у спосіб застосування адміністративних санкцій.

По-друге, засади здійснення провадження в справах про адміністративний проступок можна поділити на загальні та спеціальні, або адміністративно-процесуальні. Однак найбільш вагомими вважаються принципи гуманізму, змагальності сторін, рівності осіб, які беруть участь у провадженні, та оперативності, оскільки саме їх реалізація сприятиме повному й об'єктивному адміністративному провадженню.

Література

1. Калюта А.Б. Адміністративно-юрисдикційна діяльність митних органів України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Х., 2007. 203 с.
2. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
3. Адміністративне право України: підручник / Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук, О.В. Дьяченко та ін.; за ред. Ю.П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
4. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
5. Салищева Н.Г. Административный процесс в СССР. М.: Юрид. лит.-ра, 1964. 160 с.
6. Короєд С.О. Судовий розгляд справ про адміністративні проступки: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К.: НУВСУ, 2009. 217 с.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Відомості Верховної Ради УРСР. 1984. Дод. до № 51. Ст. 1122.
8. Собовий О.М. Правовий статус судді в адміністративно-деліктному провадженні: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. К., 2010. 220 с.
9. Адміністративне право. Загальна частина: навчальний посібник / С.М. Алфьоров, С.В. Ващенко, М.М. Долгополова, А.П. Купін. К.: Центр учбової літератури, 2011. 216 с.

Анотація

Іванов І. Є. Поняття та сутність провадження в справах про адміністративні проступки. – Стаття.

Стаття присвячена формулюванню поняття та визначенню сутності провадження в справах про адміністративні проступки. Обґрунтовується, що такі провадження утворюють систему дій компетентних органів публічної влади, кінцевим результатом яких є притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності. Визначено ознаки та основні завдання провадження в справах про адміністративні правопорушення, а також здійснено класифікацію засад їх здійснення на загальні та спеціальні.

Ключові слова: адміністративне провадження, адміністративний проступок, адміністративна відповідальність, адміністративний процес.

Аннотация

Иванов И. Е. Понятие и сущность производства по делам об административных правонарушениях. – Статья.

Статья посвящена формулировке понятия и определению сущности производства в делах об административных проступках. Обосновывается, что такие производства образуют систему действий компетентных органов публичной власти, конечным результатом которых является привлечение виновных лиц к административной ответственности. Определены признаки и основные задания производств в делах об административных правонарушениях, а также классифицированы принципы их осуществления на общие и специальные.

Ключевые слова: административный проступок, административное производство, административная ответственность, административный процесс.

Summary

Ivanov I. Ye. The concept and essence of the proceedings in cases of administrative violations. – Article.

The article is sanctified to formulation of concept and decision of essence of realization in businesses about administrative misconducts. Grounded, that such realizations form the system of actions of competent public government bodies endpoint of that is bringing in of winy persons to administrative responsibility. Signs and basic tasks of realization are certain in businesses about administrative crimes, and also classification of principles of their realization is carried out on general and special.

Key words: administrative realization, administrative misconduct, administrative responsibility, administrative process.